

BMT-nin hesabatında iqlim böhranı bəşəri fəlakət adlandırılıb

BMT-nin Ətraf Mühit Proqramının (UNEP) 2024-cü il üçün Emissiya Fərqi Hesabatı (EGR) 2023-cü ildə qlobal istixana qazı (İQ) emissiyalarının 57,1 GtCO₂e-ə çatdığını göstərir. Təşkilat bu dərin iqlim böhranı ilə mübarizə üçün təcili tədbirlərin görülməsi zərurətini vurğulayır. Hesabatda emissiyaların böyük hissəsi enerji sektoruna aid edilir, habelə sistem islahatlarının vacibliyi vurğulanır.

AZƏRTAC BMT-nin saytına istinadla xəbər verir ki, hesabata görə, emissiyaların 68 faizinin enerji sektoruna aid edilməsi ilə rəqəmlər göstərir ki, bu sahə hələ də karbon tullantılarında üstünlük təşkil edir. Təkcə elektrik enerjisi istehsalının payına 26 faiz emissiya düşür. Bu rəqəm nəqliyyatda 15 faiz, sənayedə 11 faiz, strukturlarda 6 faiz və yanacaq istehsalında 10 faiz təşkil edir. Nəqliyyat sektorunda avtomobil nəqliyyatı ən böyük emissiya mənbəyidir (11 faiz), aviasiya isə bu rəqəmə daha 2 faiz əlavə edir.

Hesabatda deyilir: “Müxtəlif sektorlarda istixana qazı emissiyalarının əsas lokomotivi qlobal səviyyədə və bütün əsas sektorlarda - nəqliyyatdan başqa, COVID-19 pandemiyası zamanı və ondan sonra artmış fəaliyyət səviyyələridir”. Sənaye prosesləri bu məsələdə 9 faizlik paya malikdir, sement istehsalı da əsas pay sahibidir. Kənd təsərrüfatında 11 faiz emissiya qeydə alınıb. Bu, əsasən heyvandarlıq və biokütlənin yandırılması və torpaqdan istifadə, torpaqdan istifadə dəyişikliyi nəticəsində baş verib və meşə təsərrüfatı ilə kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və digər torpaq istifadəsi sektorları 18 faizlik emissiyaya malikdir. Bərk və maye tullantılar kimi digər mənbələr ümumi emissiyalara 4 faiz əlavə edir.

BMT qeyd edir ki, son iki onillikdə emissiya meyilləri dəyişsə də, indiki, adambaşına düşən və tarixi emissiyalar arasında nəzərəcarpacaq fərqlər hələ də mövcuddur. “Adambaşına düşən İXQ emissiyaları Amerika Birləşmiş Ştatları və Rusiya Federasiyasında 6,6 ton CO₂ ekvivalenti olan dünya orta göstəricisindən əhəmiyyətli dərəcədə yüksəkdir və Hindistanda, Afrika İttifaqında bu göstərici əhəmiyyətli dərəcədə aşağıda qalır. Tarixi məcmu CO₂ emissiyaları (LULUCF daxil olmaqla) baxımından Amerika Birləşmiş Ştatları bu günə qədər ən çox qlobal CO₂ emissiyaları istehsal edib, ondan sonra Avropa İttifaqı və Çin gəlir. Əksinə, Hindistan və Afrika İttifaqının yüksək məskunlaşma səviyyəsi olan ölkələri və regionları olmasına baxmayaraq, onlar tarixi məcmu emissiyaların yalnız kiçik bir hissəsini istehsal edib”, -deyə hesabatda bildirilir.

Yeni məlumatlar göstərir ki, Çində emissiya 2022-ci ilə nisbətən 5,2 faiz artaraq 16,000 MtCO₂e ilə dünyanın ümumi emissiyasının 30 faizini təşkil edib. Hindistanın adambaşına düşən emissiyaları 2,9 tCO₂e ilə ən aşağı göstəricilər arasında qalır, lakin onun sürəti 6,1 faiz artıb. Emissiyaların 7,5 faiz azalması ilə Avropa İttifaqı iqlim hədəflərinə doğru nəzərəcarpacaq irəliləyiş əldə edib. Tarixən Birləşmiş Ştatlar qlobal CO₂ emissiyalarının 20 faizinə cavabdeh olan ümumilikdə ən böyük emitentdir, ondan sonra hər biri 12 faiz olmaqla Çin və Avropa İttifaqı gəlir.

Hesabat açıq bir xəbərdarlıq təqdim edir: 2030-cu ilə qədər qlobal istixana qazı emissiyaları demək olar ki, yarıya endirilməsə, Paris Sazişinin 1,5 dərəcə Selsi hədəfinə çatmaq mümkün olmayacaq və beləliklə, hətta 2 dərəcə Selsi hədəfi də təhlükə altına düşəcək. Bununla belə, BMT, həmçinin 2035-ci ilə qədər emissiyaların 38 faizini azaltmağa kömək edə biləcək günəş və külək enerjisinin artırılması və 20 faizinə töhfə verə biləcək meşə idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi kimi işlək variantlar təklif edir. Bir ton CO₂ ekvivalenti üçün 200 dollardan az təxmini dəyəri ilə 1,5 dərəcə Selsi hədəfinə çatmaq mümkündür.

Bu iddialı hədəflərə nail olmaq təkcə iqlim təsirlərinin yumşaldılması üzrə investisiyaların altı dəfə artırılmasını deyil, həm də əlaqəli sosial-iqtisadi və ekoloji faydaları nəzərə alan ümummillə strateji yanaşma tələb edir. “Mövcud qlobal tullantıların dördü üçün cavabdeh olan G20 üzvləri qlobal emissiyaların xalis sifirə çatması zamanı əsas vəzifələri müəyyən edəcəklər. Bununla belə, hüquqi status, icra planlarının mövcudluğu və keyfiyyəti, habelə yaxınmüddətli emissiya trayektoriyalarının xalis sifirə uyğunlaşdırılması daxil olmaqla, xalis-sifir icraya inamın əsas göstəriciləri üzrə hədəflərə çatmaqda məhdud irəliləyiş əldə edilib”, -deyə hesabatda qeyd olunur.